

SĂRBĂTORILE DE TOAMNĂ - LUNA SEPTEMBRIE -

Urmărind asimilarea credințelor păgâne, făcută în evul mediu, și importanța pe care a avut-o în răspândirea creștinismului în masele largi, ne vom referi la tradițiile și superstițiile corespunzătoare sărbătorilor religioase de toamnă, începând cu luna septembrie. La drept vorbind, vom începe chiar cu 29 august, Tăierea capului Sfântului Ioan Botezătorul, care se numește în popor Sfântul Ioan de toamnă. Elena Niculiță-Voronca, în cartea sa Datinele și credințele poporului român, ne informează că prin Bucovina, legat de acest eveniment, circulă următoarea legendă: Sfântul Ioan cap tăiat era fecior în casă la Irod-Împărat și femeia lui tare s-a îndrăgit de dânsul, dar el n-a vrut să se dea în dragoste cu ea. De ciudă, împărăteasa i-a pus un inel scump în buzunar. A căutat la toți și numai la el s-a găsit inelul și de aceea l-a pus la închisoare. Împăratul acela avea o fată care juca tare frumos și la o petrecere a jucat așa că tatăl ei i-a zis să-i ceară ce va vrea, căci el îi va da. Mă-sa a-nvățat-o să ceară capul lui Sf.Ioan.

- De știam așa, a zis împăratul, îți dam mai bine capul meu.

Dar amu n-avea ce face și a poruncit de i l-a tăiat. Atunci fata a venit cu capul pe tipsie, jucând, și împăratul a blestemat-o:

- De-amu, draga mea, tot să joci. Și întruna joacă, căci ea e frigurile, boala ce cutremură pe om.

După cum se vede, legenda nu diferă prea mult de ceea ce citește preotul în biserică în această zi. Sărbătoarea mai este numită prin unele locuri și Tăierea capului pe varză sau pe curechi, ceea ce înseamnă Tăierea capului ca pe varză (curechi). „Deci în această zi nu va fi îngăduit să se taie nimic cu cuțitul, ci totul să se rupă cu mâna; nu va fi îngăduit să se mănânce varză, căci «lui Sf. Ioan de șapte ori i-au tăiat capul pe curechi și iar a-nviat»”(Voronca op.cit.).

Elena Niculiță-Voronca mai enumeră printre superstiții și faptul că în această zi nu este bine să se mănânce fructe rotunde, care seamănă cu un cap, precum: merele, perele, nucile și nici căpățânile de usturoi. Prin unele locuri este socotit un păcat mâncarea prunelor și a strugurilor negri în această zi, iar prin alte părți nu trebuie să se bea vin roșu și nici să se mănânce fructe sau legume roșii, asemuindu-le probabil cu sângele ce a curs din capul tăiat al Sfântului Ioan.

Aceasta este ziua în care sunt coborâte vitele de la munte, în așteptarea frigului (Tudor Pamfile, op.cit). Luna septembrie debutează însă cu Nașterea Maicii Domnului, 8 septembrie, cunoscută în popor ca Sântă-Măria-Mică sau Precista-Mică, spre deosebire de Sântă-Maria-Mare (Adormirea Maicii Domnului din 15 august). Sântă-Maria-Mică este socotită ca o zi de hotar pentru vară. După cum consemnează Tudor Pamfile în Sărbătorile la români: „Pălăria nu se mai poate purta și când copiii văd pe alții cu pălării pe cap după această zi, le strigă: A trecut Sântă Mărie/De-acum se spurcă câinii în pălărie”.

*Independența
prin Cultură*

Prin Județul Vâlcea se strigă: A trecut Sântă-Maria/ Să lepădăm pălăria. Iar Elena Niculiță-Voronca în Datinele și credințele poporului român scrie că «Gerul stă până în Postul Sâmpetrului pe ape și dă bruma, când sunt pe-atuncea brumi; apoi se rădică și se duce cu totul și tocmai între Sântă-Mării vine iar.»

A doua zi după Sântă-Mariamică, prin județul Muscel poporul serbează Stoborul Sfântă-Mărieimici, în cinstea sfinților Ioachim și Ana (părinții Maicii Domnului). Nici cu ocazia acestei sărbători nu lipsesc superstițiile: Cine lucrează în această zi va suferi de lovituri, zic unii. O altă mare sărbătoare creștină din această lună este Ziua Crucii (14 septembrie), când este prăznuită descoperirea pe Golgota a crucii pe care a fost răstignit Iisus Christos, de către Sf. Elena, mama Împăratului Constantin cel Mare. Crucea a fost arătată de pe amvonul Bisericii Învierii din Ierusalim în anul 355 d. Chr. Tot în această zi este sărbătorită întoarcerea Crucii din Persia, pe vremea Împăratului Heraclius I (610-641), unde fusese dusă ca pradă de război.

Ce crede poporul despre această zi și superstițiile legate de ea sunt evocate de Elena Niculiță-Voronca în lucrarea citată mai înainte: Ziua Crucii e sărbătoarea cea mai mare, că ea-i arma cea mai puternică a Domnului Christos și a omului; din pricină că avem cruce, dracul nu se poate apropia de noi, că-l frige. În ziua aceasta se postește, unii nu mănâncă deloc, precum nici vinerea ce cade înainte, iar alții mănâncă post trei zile înainte. Voronca povestește că un bărbat din Botoșani i-a mărturisit că aceasta este singura zi din an în care nu pune nimic în gură, și el era convins că această zi sfântă îl ținea sănătos și în putere.

În Ardeal se crede că de Ziua Crucii vorbesc toate florile, pentru că le pare rău că se usucă.

În Moldova, credincioșii vin la biserică aducând multe flori pe care le pun în jurul crucii expuse. Preotul, după ce termină slujba, o ridică și o închină în cele patru părți și spre mijloc, după care ia un buchet de flori și pleacă în altar. După aceea, toți cei din biserică se reped să apuce să ia din florile rămase. Prin Bucovina, busuiocul de la Ziua Crucii este purtat de fete la brâu, ca să joace și să aibă cinste; iar bărbații îl țin în buzunar, pentru cinste, să le sărute mâna.

De Ziua Crucii se obișnuiește ca oamenii să vină la biserică și să aducă flori, poame de tot felul, ca să fie sfințite, deoarece se crede că acestea sunt bune de leac pentru tot felul de dureri: durere de cap, durere de dinți, umflătură... De Ziua Crucii, să ieai cu gura nouă perje din copac, și când te doare capul să fierbi două și să le pui la cap că-ți trece...

În Moldova se crede că de Ziua Crucii nu trebuie să se mănânce nimic ce are cruce: usturoi, nucă, perjă, pește (că are cruce în cap), întocmai precum și de Sf. Ioan nu se mănâncă nimic ce are cap. Se mai zice că dacă tună după Ziua Crucii, e semn că va fi toamnă lungă. Sau să nu mănânci în această zi fragi, că e păcat, aceia sunt ai morților. Iar dacă găsești după Ziua Crucii un șarpe, să nu-l omori. Șerpii numai pân'la Ziua Crucii se pot omori, pe urmă e păcat, căci le vine timpul să se

ascundă iar în pământ; dar pânatunca au avut slobod de la Dumnezeu ca să umble prin lume.

Și acum, iată două variante ale unei legende, despre Ziua Crucii și despre importanța slujbei de la biserică din această zi și despre credința în Dumnezeu, care circulă prin Botoșani:

1. Un om avea un băiet și lui așa-i era scris, că când va fi de atâția ani să moară de pușcă. Omul era tare suparat și, după ce a crescut băietul mărișor, i-a spus ce-l așteaptă. Băietul, cum a auzit, a început a se ruga la Dumnezeu și în toată duminica și sărbătoarea mergea la biserică. Iată că a venit ziua când trebuia să fie împușcat, dar el a fost uitat, nu se mai gândea la asta, și tocma în ziua aceea n-a mers la biserică. Mergând el pe drum întâlnește un bătrân gâfâind: „Da ce ești așa de obosit moșule?”. „Ia, am fost la biserică, ș-așa m-am trudit, că mai bine nu mergeam”. „Dacă-ți pare rău vinde-mi mie truda d-tale de astăzi, că eu tot n-am putut merge la biserică”. „Ți-o vând” - și scoate și-i dă un galbăn. Abia a mers câțiva pași și numai ce aude în urmă o împușcătură: boaf! Se întoarță și se uită... vede pe omul care-i vânduse slujba tăvălindu-se în sânge... Împușcătura ce era hotărâtă pentru el l-a omorât pe celălalt, dar să nu fi cumpărat mersul la biserică de la dânsul tot îl omorea.

2. Un împărat n-avea copii, și iată că-i dă Dumnezeu un ficior. La nașterea lui i-a căutat în stele și i s-a

spus că, când va fi de 15 ani, are să moară de tun. Împăratul a făcut o pivniță în pământ, de piatră și fier, și drumul până acolo totul lucrat în piatră și fier, ca să se ascundă în acea zi. Iată că a venit ziua. Băietul n-a vrut să se ducă în tainiță, a spus că de ochiul lui Dumnezeu el nu e vrednic să se ascundă și dacă-i va fi să moară, moartea orișunde-l va găsi. Ce-l rugau părinții și plângeau, el nu vra. Cerul s-a fost întunecat de nouri, a fost început să tune și să trăsnească îngrozitor, el ș-a luat o manta și s-a pus în mijlocul ogrăzii pe un scaun, și când a început a trăsni în pivniță a sfărâmat-o cu totul, ș-a scos toată piatra afară, iar băietului nu i-a fost nimic. „Vezi tată, te vei mai ascunde altă dată de puterea lui Dumnezeu? Nu mai bine am făcut eu?!”.

În ziua de 24 septembrie în calendarul creștin este consemnată Sfânta întâia Muceniță și întocmai cu Apostolii Tecla, ea este cunoscută și serbată prin unele părți din Țara Românească sub numele de Tecle sau Teclele.

Prin Județul Muscel, unii săteni socotesc Teclele ca pe niște Filipi (sărbătoriti în luna noiembrie) - zei ai casei, niște penaiți, în onoarea cărora numai femeile măritate sau rămase văduve (capul femeiesc al casei) țin sărbătoare, nemâncând cu desăvârșire nimic (cf. studiului d-lui Bianu). Teclele se păzesc cu mare strășnicie, mai ales prin părțile muntoase, crezându-se că ar fi rele de foc, dar mai ales de lupi. La casa celui ce va îndrăzni să lucreze, lupii vor veni și vor mânca berbecii și oile celui ce va fi crescător de turmă, din această pricină, pe acolo sărbătoarea se mai numește și Teclele berbecilor. Prin alte părți sunt numite chiar Berbecarii și se țin trei zile: 26, 27 și 28 septembrie. În aceste zile nu se mătură prin casă, nu se râșnește, nu se macină, nu se coase, nu se umblă cu frigări sau țepoaie, topoare și alte unelte ascuțite.

Prin județul Prahova, Berbecarii se mai numesc și Filipi, ținând trei zile, în acest timp «nu se împunge în piele», nu se dă nimic cu împrumut, foc mai ales - pe lângă că nu se coasă și mătură - crezându-se că făcând aceste lucruri, neascultătorul va fi încercat de lupi sau va fi păgubaș în vite.

BEATRICE KISELEFF